

POSTANOWIENIE

Dnia 21 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorczyk (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Strzelczyk

Protokolant Iwona Budzik

w sprawie egzekucyjnej z wniosku wierzycieli Spółdzielni Mieszkaniowej "P." w O. i Banku Handlowego S.A. z siedzibą w W.
przy uczestnictwie dłużniczki J. C.
o egzekucję świadczenia pieniężnego,
na posiedzeniu jawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 21 grudnia 2017 r.,
na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego
przez Sąd Okręgowy w O.
postanowieniem z dnia 18 sierpnia 2017 r.,

"Czy na podstawie art. 146 ust. 1 i 2 ustawy z 28 lutego 2003 r. prawo upadłościowe (j.t. Dz.U. z 2016 r. poz. 2171), Sąd przekazuje do masy upadłości całą kwotę uzyskaną ze sprzedaży spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, czy też przekazuje do masy upadłości kwotę uzyskaną ze sprzedaży spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu pomniejszoną o koszty postępowania egzekucyjnego w postaci opłaty stosunkowej określonej w art. 49 ust. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (j.t. Dz.U. z 2017 r. poz. 1277), ustalonej prawomocnym postanowieniem komornika?"

odmawia podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 5 lutego 2016 r. Sąd Rejonowy w O. udzielił przybicia własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu położonego w O., przy ul. P. 13/66, na rzecz nabywców licytacyjnych E. K. i L. K., a po spełnieniu przez nabywców warunków licytacyjnych i uiszczeniu reszty ceny nabycia - postanowieniem z dnia 23 września 2016 r. przysądził to prawo na rzecz nabywców. Zażalenie na postanowienie o przysądzeniu prawa, złożone w terminie przez dłużniczkę J. C., zostało odrzucone z powodu niezpełnienia wymagań formalnych postanowieniem z dnia 30 grudnia 2016 r. Uprzednio, w dniu 25 października 2016 r., Sąd Rejonowy w O. ogłosił upadłość dłużniczki J. C. na podstawie art. 491¹ ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 2171 ze zm., dalej - „pr. upadł.”), jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. Postanowienie to uprawomocniło się z dniem 3 listopada 2016 r.

Postanowieniem z dnia 17 października 2016 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w O. ustalił koszty postępowania egzekucyjnego wobec dłużniczki J. C., a pismem z dnia 3 lutego 2017 r. zwrócił się do tego Sądu o zabezpieczenie i przekazanie na rachunek bankowy komornika kosztów egzekucyjnych w kwocie 15 113,32 zł, stanowiących opłatę stosunkową, o której mowa w art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (jedn. tekst: Dz. U. z 2017 r., poz. 1277 ze zm., dalej - „u.k.s.e.”), oraz należny podatek VAT. Postanowieniem z dnia 28 lutego 2017 r. Sąd Rejonowy w O., odwołując się do art. 146 ust. 1 i 2 pr. upadł., oddalił wniosek komornika, przekazał kwotę uzyskaną z licytacji spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu do masy upadłości i stwierdził umorzenie postępowania egzekucyjnego z mocy prawa.

Na postanowienie Sądu Rejonowego, w części oddalającej wniosek Komornika i przekazującej kwotę uzyskaną z licytacji do masy upadłości, zażalenie złożył Komornik, zarzucając naruszenie art. 49 ust. 1 u.k.s.e. i art. 146

ust. 2 pr. upadł. Rozpoznając zażalenie, Sąd Okręgowy w O. powziął wątpliwości co do wykładni art. 146 ust. 2 pr. upadł., którym dał wyraz w przedstawionym zagadnieniu prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z art. 390 § 1 w związku z art. 397 § 2 zdanie 1 k.p.c. wynika, że w wypadku, gdy przy rozpoznawaniu zażalenia powstanie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, sąd rozpoznający zażalenie może je przedstawić Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia. Zagadnienie to musi jednak spełniać określone warunki, do których należy m.in. związek między rozstrzygnięciem zagadnienia prawnego, a rozpoznaniem zażalenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 1996 r., III CZP 91/96, OSNC 1997, nr 1, poz. 9, z dnia 14 listopada 2006 r., III CZP 84/06, niepubl., i z dnia 22 czerwca 2016 r., III CZP 15/16, niepubl.).

W świetle systematyki ustawy - Prawo upadłościowe postępowanie wobec osób fizycznych, nieprowadzących działalności gospodarczej, jest jednym z odrębnych postępowań upadłościowych. W sprawach tych stosuje się odpowiednio przepisy ogólne o postępowaniu upadłościowym z wyłączeniami określonymi w art. 491² ust. 1 pr. upadł. Do przepisów, które znajdują odpowiednie zastosowanie w postępowaniu upadłościowym prowadzonym na podstawie art. 491¹ i n. pr. upadł., należą m.in. art. 144 i n. pr. upadł. regulujące wpływ ogłoszenia upadłości na postępowania sądowe i administracyjne z udziałem upadłego.

Jednym z podstawowych założeń postępowania upadłościowego jest dążenie do równomiernego i wspólnego zaspokojenia wierzycieli w ramach postępowania upadłościowego (*par condicio creditorum*). Z tego powodu art. 146 pr. upadł. wyłącza możliwość indywidualnego zaspokojenia wierzyciela w drodze postępowania egzekucyjnego z majątku wchodzącego do masy upadłości. Wszczęte wcześniej postępowanie egzekucyjne, skierowane do majątku wchodzącego w skład masy upadłości, podlega zawieszeniu z dniem ogłoszenia upadłości, z chwilą zaś uprawomocnienia się postanowienia o ogłoszeniu upadłości - umarza się z mocy prawa (art. 146 ust. 1 pr. upadł.). Sumy uzyskane

w zawieszonym postępowaniu, a jeszcze niewydane, przelewa się do masy upadłości po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości (art. 146 ust. 2 pr. upadł.).

Przepis art. 146 ust. 2 pr. upadł. nie określa adresata wyrażonego w nim nakazu ani trybu jego realizacji. Sąd Okręgowy nie rozważył bliżej tego zagadnienia, jego rozstrzygnięcie rzutowało natomiast na dopuszczalność postępowania zażaleniowego, a w konsekwencji także na spełnienie przesłanek podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy. Konieczny związek między przedstawianym zagadnieniem prawnym, a kognicją sądu orzekającego, nie występuje bowiem m.in. wówczas, gdy postępowanie przed sądem drugiej instancji zostało zainicjowane, mimo że zaskarżenie orzeczenia sądu pierwszej instancji było *in casu* niedopuszczalne (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2005 r., III CZP 110/05, OSNC 2006, nr 12, poz. 203, i z dnia 22 marca 2007 r., III CZP 2/07, niepubl.).

Skoro przelaniu do masy upadłości podlegają sumy uzyskane w postępowaniu egzekucyjnym, należało przyjąć, że w sądowym postępowaniu egzekucyjnym powinnośc ta spoczywa na właściwym organie egzekucyjnym, prowadzącym postępowanie, które uległo zawieszeniu z dniem ogłoszenia upadłości. Jakkolwiek przepisy ustawy - Prawo upadłościowe nie przesądzają tej kwestii, argumenty celowościowe przemawiają za tym, aby organ egzekucyjny - podejmując decyzję o przekazaniu uzyskanych, a jeszcze niewydanych sum - uczynił to w określonej formie procesowej, wydając postanowienie. Forma taka sprzyja przejrzystości postępowania wobec jego uczestników, przelanie niewydanych sum uzyskanych z egzekucji do masy upadłości stanowi bowiem wyraz tego, że w związku z ogłoszeniem upadłości dłużnika zaspokojenie wierzycieli egzekwujących może nastąpić jedynie w postępowaniu upadłościowym, a dotychczasowy organ egzekucyjny nie jest już dysponentem sum, które uzyskał od dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym.

Dostrzec przy tym trzeba, że nakaz wynikający z art. 146 ust. 2 pr. upadł. może się zaktualizować na zaawansowanym etapie postępowania egzekucyjnego, w tym po sporządzeniu planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji. Ustawa -

Prawo upadłościowe nie przewiduje obowiązku informowania wierzycieli o tym, że doszło do umorzenia postępowania egzekucyjnego z mocy prawa w związku z uprawomocnieniem się postanowienia o ogłoszeniu upadłości dłużnika (por. art. 816 § 3 k.p.c.). Postanowienie o przekazaniu niewydanych sum do masy upadłości może zatem posiadać istotny walor informacyjny wobec wierzycieli egzekwujących, niezależnie od obowiązku obwieszczenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości (por. art. 27 ust. 4 i art. 53 pr. upadł.). Informuje ono o zmianie reżimu zaspokojenia ich wierzytelności, a jednocześnie stanowi podstawę do przelania uzyskanych z egzekucji sum, znajdujących się na rachunku depozytowym Ministra Finansów (art. 808 k.p.c., art. 967 k.p.c.), na rachunek, którego dysponentem jest syndyk masy upadłości.

W sprawie, w której przedstawiono zagadnienie prawne, egzekucja była prowadzona według odpowiednio stosowanych przepisów o egzekucji z nieruchomości (art. 17¹³ ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych, jedn. tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 1222), w której dokonywanie czynności należy do komornika (art. 921 k.p.c.), z wyjątkiem czynności zastrzeżonych dla sądu. Wydanie w tych okolicznościach postanowienia o przekazaniu sumy uzyskanej z egzekucji do masy upadłości przez Sąd Rejonowy, a nie przez komornika, łączyło się, jak można przyjąć, ze złożeniem przez komornika wniosku do Sądu o przelanie na jego rzecz kosztów postępowania egzekucyjnego, który Sąd tym samym postanowieniem oddalił. Pomijając problem właściwości Sądu Rejonowego do wydania zaskarżonego postanowienia w części dotyczącej przekazania uzyskanej sumy do masy upadłości, brak podstaw, aby uznać, że postanowienie to należało do kręgu zaskarżalnych zażaleniem do sądu drugiej instancji.

Zaskarżalność wydanego w sprawie postanowienia nie wynika z art. 146 ust. 2 pr. upadł. ani innych przepisów ustawy - Prawo upadłościowe, która reguluje dopuszczalność zażalenia w postępowaniu upadłościowym (por. art. 222 pr. upadł.). W postępowaniu egzekucyjnym zażalenie jest dopuszczalne w przypadkach określonych w ustawie (art. 767⁴ k.p.c.), z uwzględnieniem znajdującego odpowiednie zastosowanie w tym postępowaniu art. 394 § 1 k.p.c. (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2008 r., III CZP 106/08, OSNC 2009, nr 10,

poz. 134). Zgodnie z art. 770 k.p.c. zażalenie przysługuje m.in. na postanowienie sądu co do kosztów egzekucji. W orzecnictwie przyjęto, że przepisem tym objęte jest każde postanowienie sądu kształtujące wysokość kosztów egzekucji, w tym ich poszczególnych składników, bez względu na to, czy zostało wydane na skutek skargi na czynności komornika, czy wniosku o obniżenie opłaty egzekucyjnej na podstawie art. 49 ust. 7 u.k.s.e. (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 79/15, OSNC 2016, nr 12, poz. 140).

Wydane przez Sąd Rejonowy i zaskarżone przez Komornika postanowienie nie rzutowało jednak w żadnym zakresie na wysokość kosztów egzekucji wynikających z postanowienia Komornika, które - jak wynikało z twierdzeń zażalenia - uprawomocniło się wobec braku zaskarżenia. Postanowienie to nie podważało wysokości ustalonych kosztów ani zasady ich ustalenia, nie przesądzało ono również, że koszty te komornikowi się nie należą lub że nie zostaną zaspokojone. Wskazywało natomiast, że w związku z ogłoszeniem upadłości dysponentem uzyskanych w egzekucji, ale niewydanych jeszcze sum, staje się syndyk, a zaspokojenie należności, które podlegałyby uwzględnieniu w podziale sumy uzyskanej z egzekucji, może nastąpić w reżimie postępowania upadłościowego.

Postanowienie to dotyczyło nie tylko Komornika jako uprawnionego do uzyskania opłaty egzekucyjnej ustalonej na podstawie art. 49 ust. 1 u.k.s.e., lecz wszystkich uprawnionych do należności, które podlegałyby zaspokojeniu w podziale sumy uzyskanej z egzekucji. Jakkolwiek odzwierciedlona w nim zmiana trybu zaspokojenia może rzutować na stopień, w jakim zostaną zaspokojone poszczególne należności, i z tego powodu nie jest obojętna dla sytuacji prawnej potencjalnych uczestników podziału, nie jest ona skutkiem rozważanego postanowienia, lecz jedną z konsekwencji ogłoszenia upadłości. Ogłoszenie upadłości, jak była mowa, pociąga bowiem za sobą konieczność dalszego dochodzenia roszczeń w reżimie prawa upadłościowego i implikuje zakaz indywidualnego zaspokajania wierzycieli z majątku wchodzącego w skład masy upadłości.

Rozważane postanowienie ma tym samym tylko porządkujący i techniczny charakter w tym znaczeniu, że stanowi ono wyraz zmiany trybu przymusowego zaspokojenia należności wobec upadłego dłużnika, do której dochodzi wraz z ogłoszeniem upadłości. Nie wyłącza ono także możliwości dochodzenia ewentualnych roszczeń w drodze procesu przeciwko syndykowi, jeżeli na skutek przekazania określonych sum do masy upadłości doszłoby do jej bezpodstawnego wzbogacenia (por. art. 230 ust. 2 pr. upadł.).

Przedstawiona charakterystyka wyklucza również zakwalifikowanie rozważanego rozstrzygnięcia jako kończącego postępowanie w sprawie egzekucyjnej (art. 394 § 1 *in principio* w związku z art. 13 § 2 k.p.c.; por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 19/13, OSNC 2013, nr 11, poz. 124) - z mocy jednoznacznej decyzji prawodawcy, postępowanie egzekucyjne kończy się w razie ogłoszenia upadłości dłużnika w drodze umorzenia *ex lege*, bez podejmowania jakiegokolwiek decyzji procesowej przez organ egzekucyjny. W doktrynie wskazuje się jedynie, w ślad za wypowiedziami z okresu międzywojennego, że wierzyciele mogą domagać się od organu egzekucyjnego zaświadczenia, iż doszło do umorzenia postępowania. Legitymacja komornika do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu w postępowaniu egzekucyjnym została ponadto ograniczona do przypadków unormowanych w art. 770 k.p.c. (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2002 r., III CZP 33/02, OSNC 2003, nr 5, poz. 62, i postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2000 r., II CKN 496/00, OSNC 2000, nr 9, poz. 168, oraz z dnia 22 marca 2007 r., III CZP 2/07, niepubl.), co wyklucza dopuszczalność zaskarżenia przez komornika innego rodzaju postanowienia, chociażby kończyło ono postępowanie w sprawie egzekucyjnej.

Wychodząc z tych założeń, należało uznać, że skoro złożone w sprawie zażalenie okazało się niedopuszczalne, brakowało podstaw do podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy.

Jedynie ubocznie należało zauważyć, że przepis art. 146 ust. 2 pr. upadł. nie przewiduje potrącenia z przelewanych do masy upadłości sum uzyskanych w postępowaniu egzekucyjnym kwoty odpowiadającej należnościom organu

egzekucyjnego prowadzącego egzekucję, a eksponowany w uzasadnieniu zagadnienia prawnego publicznoprawny i przymusowy charakter opłaty egzekucyjnej oraz wiążąca się z nim niedopuszczalność drogi sądowej do dochodzenia tej opłaty (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2002 r., III CZP 65/02, OSNC 2003, nr 7-8, poz. 100 i z dnia 10 marca 2017 r., III CZP 107/16, OSNC 2017, nr 10, poz. 113) nie wykluczają zaspokojenia jej w postępowaniu upadłościowym, które obejmuje zaspokajanie należności zarówno prywatno - jak i publicznoprawnych, w tym danin publicznych. Odrębnym zagadnieniem jest natomiast sposób zaspokojenia tej należności, w tym możliwość jej potraktowania, przy zachowaniu określonych warunków, na równi z kosztami likwidacji masy upadłości (por. art. 230 i art. 343 ust. 1 pr. upadł.). Uzasadnieniem dla takiego podejścia może być m.in. spostrzeżenie, że w rozważanej sytuacji postępowanie upadłościowe obejmujące podział sum przelanych przez organ egzekucyjny na podstawie art. 146 ust. 2 pr. upadł. stanowi dalszy ciąg czynności likwidacyjnych dokonanych w postępowaniu egzekucyjnym, w którym sumy te uzyskano. Spieniężenie majątku, do którego dochodzi na przedpolu upadłości lub nawet po jej ogłoszeniu (art. 146 ust. 1 zdanie 3 pr. upadł.), następuje w istocie w tym przypadku na rachunek masy upadłości, w obu zaś postępowaniach - egzekucyjnym i upadłościowym - obowiązuje zasada zaspokajania w pierwszej kolejności ciężarów finansowych związanych z ich prowadzeniem (art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c., art. 343 ust. 1 pr. upadł.).

Z tych względów, Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

kc

jw